

Locker Dávid

November

1. Az első Nietzsche-élményem óta vonzanak az aforizmák; megkapó volt a kinyilatkoztatásszerű, vagány magabiztosságuk folyamatos szabadkozással, reflexióval, önlefeagyverzéssel teli korunkban.

2. Mostanában az egyetemre a Schlegel-fivérek Atheneum-töredékeit olvasgatom, amik ugyanezzel az aforisztikus vagánysággal nyűgöznek le, és amiktől egyre biztosabban érzem, ami már régóta foglalkoztat: hogy még mindig – egy kettő elkeseredett és hamvába halt szabadulási kísérlet és jóhénány cinikus híresztelés ellenére – a romantika rabságában élünk; de éppen ez bizonyítja azt, hogy van olyan rabság, amely andalítóan édes, felemelő és gyönyörű.

3. Valószínűleg az életünk végéig halogatnánk, hogy feltegyük azokat a kérdéseket (apánknak, magunknak, stb.), ha nem létezne a termelői bor és a hajnali három intézménye.

4. „Homo sapiens, kétlábu testvér, / de szerény, de koldus lett a vágyad: / hajdanában a tökélyre vágtyál, / ma a boldogsággal is beérnéd.” (Weöres Sándor: Parainesis)

5. Kerengő költők körbehadarják a Nemzeti Múzeumot – ritkán történik meg, hogy egybe esik az önképem és a valóság (lásd még: „a költők is csoportos madarak”).

6. Azt hiszem, a baloldaliság lényege a szabad akarat tagadása: mi opponálná jobban (és jogosabban) a kapitalizmust, vagy bármiféle meritokratikus berendezkedést, ha nem a tény, hogy a környezetünk (történelem, társadalom, nyelv, „episztémé” stb.) végletesen meghatározott produktumai vagyunk csupán – de hogyan higgyen ebben maradéktalanul valaki, akit más sem tartott életben éveken át, mint a bizonyítás vágya? a jobbá válás állandó küzdelme? egy

eszmény reménytelen kiteljesítése? akit még fellobogtatnak az olyan gyanús, megszagott fogalmak, mint a Bildung és az areté?

7. Ezek alapján nyilván adja magát, hogy a jobboldaliság centrumába a szabad akaratot állítsam; a hitet abban a felemelő gondolatban, hogy, mint a romantikus művész az alkotásának, úgy mi is urai vagyunk a sorsunknak; hogy képünkre hajlíthatjuk a világot – de (és itt jön a szokásos de), hogyan hihessen ebben az, aki az ember lényegét a végzetes és tragikus, schilleri értelemben vett lehatároltságban látja? az életet a lehetőségek folyamatos szűkülésének? és aki az ember szívében nem a szabadság lehetőségét vagy a körülmények rabságát látja: hanem a hiányt, amit nem tölthet be más, csak a kegyelem?

8. Könnyű annak, aki tartozhat valahová.

9. Azon gondolkodom, hogy ha a romantika és a modernség közös esztétikai formája a töredék, akkor az elsődleges intuíció ellenére – hisz másról sem szólt semmi itt évtizedekig, mint a maradék egységként tétélezett (irodalmi, filozófiai, ideológiai stb.) fogalmak fragmentálásáról – a posztmoderné nem a töredék, hanem a végtelen szöveg; amely persze sosem válhat teljessé, és ami épp ezért lesz (virtuálisan legalábbis) végtelen: nem is azért, mert a teljesség ígézetét követnénk, hanem azért, mert ezen kondíciók közt képtelenek vagyunk mondani bármit is, miközben valamiféle episztemológiai pániktól vezérelve, mint szánalmas mentségeit a bíróság elé citált vádlott, hadarni kezdünk, újra és újra nekilendülve, hogy aztán mindig kicsússzon a kezünkől a jelentés (az igazság?) – megint „leegyszerűsítőek” voltunk, „pontatlanok”, „rövidre zártuk” a dolgot stb. –, aminek utánakapunk egy lábjegyzet lábjegyzetével vagy egy zárójeles megjegyzés zárójeles megjegyzésével, így tovább, kapkodva valami csak pillanatokra, vagy talán sosem megérinthező után, míg végül elborítja a szöveg a dolgozószobánk, a lakásunk, az utcánk, a városunk, az országunk, mint Borges novellájában a térkép, amely pontos mása akar lenni a valóságnak, míg végül magunk is elveszünk milliárdnyi lapjai között – anélkül, hogy bármi érvényeset mondtunk volna; innen nézve nyilvánvaló, hogy „kész” posztmodern szöveg nem létezik; a kérdés csak annyi: merre tovább?

10. Erre a válasz tulajdonképpen adott: az elmúlt évtizedekben, az elmúlt években pedig itthon is felívelőben van egy olyan hangsúlyosan reprezentációelvű „esztétika”, amely végzetes és káros törésként tekinti a (művészeti) esztétikum

eloldását a valóságtól, így mentve fel a művészetet, köztük persze az irodalmat, az etikai és politikai dimenzióktól – amennyire meg tudom ítélni, ennek a törésnek az összeforrasztására világszinten a baloldali hagyományból indulnak törekvések, és, legalábbis tapasztalatom szerint, nálunk is ilyen elköteleződésű intellektuális áramlatok a forrásvidékei ezeknek (Demeter Szilárd alaptörvény-esztétikájától most az egyszerűség kedvéért eltekintek); így érthető, hogy ezek a reprezentációs elvárások milyen morális kódok szerint szerveződnek: ne erősítsünk rá káros sztereotípiákra, (Nyugaton legalábbis) törekedjünk a faji, etnikai, szexuális diverzitásra stb. – már csak az a kérdés, hogy a modernitás és posztmodernitás esztétikai-nyelvkritikai stb. belátásait át lehet-e ilyen egyszerűen ugorni? mármint biztos, hogy egy regényben megjelenített figurát automatikusan egy egész társadalmi csoport szilárdan referenciális reprezentánsaként kell értenünk? hogy egy akár sztereotípnak tekintett, így zsigerből letiltott ábrázolási séma a szöveg egészének fénytörésében nem lehet akár még morális is? de hogy az eredeti problémánál maradjak: biztos, hogy a posztmodern őrjítő kételyeiből és ironikus felelőtlenségéből vissza kellene hullanunk egy olyan premodern problémátlanságba, amiben közvetlen valóságtükröző potenciált tulajdonítunk az irodalomnak? amiben identikusnak tekintjük a jelöltet és a jelölőt? és ami még fenyegetőbb: ideológiailag adott etikai értékek folyamatos újratermelőjének és megerősítőjének tekintjük csupán?

11. Racionális vitába keveredni a józanokkal és a kételkedve mosolygókkal tulajdonképpen felér egy öngyilkossággal – az empíria és a logika eszközeivel szemben lényegében fegyvertelen lesz az ember, és csak úgy fogja érezni magát végül mintha bolond lenne; amiben persze könnyen lehet igazság, mégis: néha pont némi örület kell ahhoz, hogy elkerüljük a végső megbonoldulást egy értelmét és bizonyosságait vesztett világban.

12. Valójában csak az foglalkoztat, mit lehetne átmenteni az esztétikai autonómiának nevezett rövid fejezetből – amely még a főmumus Kantnál sem volt totálisan autonóm – a posztmodern utánra.

13. De az is lehet, csak hinni akarok abban, hogy léteznek még csodák.

14. Mert azért az a csoda tárgykörébe tartozik, hogy létezik valami olyan – pl. a szépség –, amit nem fognak körbe a személyes érdekek, a társadalmi, történeti és politikai determinációk, vagy amit nem akar kamatoztatni az instrumentális ész; szóval, hogy rövidre zárjam: a legmegmagyarázhatatlanabb csoda – maga a szabadság.

15. Ezek az átaludt napok mutatják meg legjobban az idő ambivalenciáját: hogy egyszerre tűnik végtelennek és ijesztően végesnek – három-négy óránként felébredünk és csodálkozunk, hogy még mindig tart a nap; közben meg beletörődő rémülettel vesszük tudomásul, hogy életünknek ez a napja is egyre közelebb kerül az éjfél szakadékhöz, hogy aztán örökre átbillenjen a múlt feneketlen feketeségébe.

16. Márainál olvasom a haldokló Kosztolányi egyik utolsó mondatát: „Vigyázzatok a magyar irodalomra.”

17. Az a jó a szülőkből, hogy a lehető legfeltűnőbbben mutatják meg azokat a jellemhibáinkat, amikről így még időben lenevelhetjük magunk.

18. Mennyire gyerekek vagyunk még.

19. Nagyon szórakoztató megfigyelni a tapintható kontrasztot írók és olvasók (?) között az olyan irodalmi helyeken, mint pl. a Kisprésház: az olvasók kivásalt garbóban forrócsokizva olvasnak és/vagy beszélgetnek – szervezett olvasóköri keretében (!!!) – szolid hangon, látható kíváncsisággal egymás véleménye iránt, míg 8 után megérkeznek a már, vagy hamarosan csatakrésszeggé váló fiatalírók – és elszabadul a pokol.

20. Nyilvánvaló, hogy a Szerző – és ahogy Barthes fogalmaz: „hiposztázisainak” (társadalom, történelem, psziché stb.) – halála Isten halálának újrájátszott morali-tásdrámája; a kérdés csak az, hogyan lehetne visszanyerni a Szerzőt úgy, hogy közben ne restauráljunk (legalábbis kizárólagos érvénnyel) valamiféle hermeneutikai monoteizmust.

21. Merthogy közben meg jó lenne visszanyerni az irodalmat az igazság terepének; de nem olyan „igazságoknak”, amiket mi hozunk létre, nem projekcióknak, de nem is „tényeknek”; hanem olyanoknak, amiket „megtalálni” lehet, amik akkor is igazak maradnak, mikor mi már nem leszünk, s ennek ellenére egy-két kiténtetett, bensőséges pillanatban rájuk ismerhetünk.

22. Az igazságok már csak azért is jók, mert megoszthatók; és rájöhethetünk, hogy minden híresztelés ellenére nincsenek világok: csak egy világ van – amiben nem muszáj, hogy örökké egyedül legyünk.

23. Néha azt érzem, hogy egymás börtönőrei vagyunk; máskor meg, hogy az egyetlen kiút.

24. Az ilyen ellentétek a végtelenségig generálhatók – és ezt nem ön- és/vagy nyelvkritikailag mondom; inkább panaszként.

25. Néha úgy érzem, hogy azok a kakaóillatú, átmatinézett, végtelennek tetsző vasárnap délelőttök tartanak életben a mai napig.

26. „[...] száz férfi közül, aki a világban tévelyeg, kilencvenkilencet nők mentenek meg, egyet pedig közvetlen isteni kegyelem.” (Soren Kierkegaard: Vagy-vagy)

27. Ünnepe, ima, csoda – három szép magyar szó, ami most hirtelen eszembe jut; és amik nem „nyelvileg” azok.

28. Az öngyilkosság gondolata sosem vonzott; a legmélyebb pillanataimban is volt bennem valami kiírthatatlan életigenlés, ami nem is a saját különlegességemről szól, hanem valami annál lényegibbről árulkodik: arról, hogy a szomorúság valahol mélyen az örömmel (a tragikum a komikummal stb.) rokon; pusztán attól, hogy érzések, szenvedélyek vagy ha úgy tetszik, pátoszok, amik valamire irányulnak, így itt tartanak; ezért, hogy a fájdalom az étellel, és nem a halállal rokon – azzal csak az üresség az; és bár volt bennem rengetegszer fájdalom, üresség soha.

29. Nem tudom, másnak is szokott-e olyan érzése lenni, hogy az egész élete valamilyen egyszer elkövetett, végzetes hiba következménye, valami apró, de később jelentőséget nyerő kisiklásé, amiről fogalma sincs, mikor és hol történt, de hogy megtörtént, egészen biztos, mert, hiába mond ennek ellent a józan ész, mintha sejlene valami halvány érzet arról, hogy valamikor még rendben voltak a dolgok; egyébként utólag azt hiszem, részben azért is választottam az irodalmat, „emberi fajtánk csodálatos naplóját”, hogy rájöjjek, mi, mikor és hol ment itt tönkre véglegesen; mert az biztos, hogy valami örökre elveszett innen – és az is biztos, hogy nincs visszaút.

30. „Utunk irányát magunkban hordjuk, és magunkban égnek az örök, sorsjelző csillagok.” (Szerb Antal: Utas és holdvilág)